

ELEKTRONSKA OBRATNA DRAŽBA V PROCESIH JAVNIH NAROČIL

Uroš Izlakar, mag
Boštjan Tovornik
uros.izlakar@mf-rs.si
bostjan.tovornik@gov.si

UVOD

Nek prodajalec ima na voljo predmet, ki ga želi prodati in ima na voljo več zainteresiranih kupcev. Ker več kupcev (vsaj dva) želi predmet kupiti, so se pripravljene o ceni pogajati, saj bo prodajalec predmet prodal najboljšemu ponudniku - tistemu, ki bo ponudil najvišjo ceno. Kupci oddajajo svoje ponudbe cen, ki so vedno višje in s tem "dražijo" prodajani predmet. Dražba torej lahko deluje, ko imamo enega prodajalca in več kupcev.

Kaj pa, če je situacija obrnjena: en kupec in več prodajalcev? Tedaj ima "monopolni" položaj kupec in prodajalci poskušajo ceno čimbolj približati kupčevim željam - torej jo nižajo. V tem primeru govorimo o obratni dražbi. V tem članku pa želimo prikazati sistem elektronske obratne dražbe, ki kupcu omogoča izvedbo različnih postopkov javnih naročil "na daljavo" - z elektronskim "draženjem" oziroma "pocenjevanjem". Besedo "draženje" v praksi uporabljamo v obeh primerih, pri čemer imamo v mislih "interaktivno izboljševanje ponudbe" - navzgor ali navzdol.

ZGODOVINSKI OKVIR

Obratna elektronska dražba v svetu ne predstavlja kakšne posebne novosti – gre za proces nabave, ki se relativno pogosto uporablja. Najpomembnejše pri tovrstnem naročanju je gotovo hitrost izvedbe postopka nabave, poleg tega pa dinamični pritisk na ponudnika v toku izvajanja dražbe, ki posledično znižuje ceno.

V Sloveniji sta bili na področju javnih naročil izvedeni dve takšni dražbi v letu 2004 in sicer s precej ugodnimi rezultati. Posebnost izpeljanih dražb pa ni bila le v izvedbi elektronske obratne dražbe, ampak morda še bolj v dejstvu, da so bili vsi prejeti dokumenti v elektronski obliki, razen bančne garancije, ki je služila kot nekakšna vstopnica k izvedbi samega postopka draženja. Državna uprava se po teh dveh izvedenih postopkih tovrstnega načina nakupovanja žal ni več posluževala, kar pa ni posledica negativnih izkušenj ampak verjetno bolj razlogov organizacijske narave.

PROJEKT ELEKTRONSKO JAVNO NAROČANJE

Elektronske obratne dražbe so se kot priložnost pokazale spet v letu 2012, ko se je formalno začel projekt Elektronskega javnega naročanja (e-JN). V Sloveniji je bilo vzpostavljenih že nekaj rešitev s tega področja, vendar nobena ni bila zastavljena celovito in centralno - tako, da bi nudila podporo vsem postopkom pri potencialno vseh zavezancih za javna naročila. Projekt tako pokriva vse faze v procesu javnega naročanja, razen same objave javnih naročil, ki jo že

nekaj let uspešno realizira Portal javnih naročil, katerega upravlja Uradni list Republike Slovenije, d. o. o..

Pokrite so tako faze pred izbiro ponudnika, kot tudi faze po sklenitvi pogodbe - torej samo trgovanje. Izven okvira tega projekta je tudi vzpostavitev projekta e-Računi, ki je potekala že pred vzpostavitvijo projekta e-JN in je predstavljen v drugem prispevku na tej konferenci.

Vse predvidene koristi izvedbe projekta e-JN tako lahko nastanejo le ob formiranju centralnega, visoko integriranega informacijskega sistema. Pomemben segment izvedbe projekta zagotovo predstavlja tudi vključitev modula elektronske obratne dražbe v sistem in pričetek izvajanja dražb.

KAJ JE ELEKTRONSKA OBRATNA DRAŽBA ?

Obratno dražbo bi lahko opredelili kot proces interaktivnega draženja po tem, ko so bile ponudbe že odprte. Draženje v tem primeru predstavlja nekakšno alternativo pogajanjem po trenutku, ko so ponudniki že predstavili svoje ponudbe. Dodana vrednost takšnega postopka je v tem, da so ponudniki pod relativno močnim pritiskom za zniževanje ponujenih cen, oziroma izboljševanje ponudb - kar je seveda smisel dražb. Slabost takšnega načina naročanja pa je, da predhodno zahteva celoten papirni in precej formaliziran postopek, ki se konča z odpiranjem ponudb. Bistvena prednost se torej pokaže z uporabo **elektronske** obratne dražbe, ki omogoča prejem elektronskih ponudb.

Elektronska dražba ni poseben postopek javnega naročanja, ampak zgolj orodje znotraj drugih predpisanih postopkov javnega naročanja - v odprtem postopku, postopku s predhodnim ugotavljanjem sposobnosti ali v postopku s pogajanjem po predhodni objavi, v ponovnem odpiranju konkurence med strankami okvirnega sporazuma ter po začetku odpiranja konkurence v okviru dinamičnega nabavnega sistema.

V postopkih nabave po Zakonu o javnem naročanju in tudi v gospodarstvu je običajno najpomembnejše merilo cena, ki pa mnogokrat ni edino merilo. Drugo merilo, ki se uporablja pri oddaji naročil je ekonomsko najugodnejša ponudba z uporabo različnih meril. Aplikativna podpora elektronske obratne dražbe mora tako poleg spreminjanja cene, zagotavljati tudi možnost spreminjanja drugih elementov ponudbe (dobavni roki, garancijski roki.....), ki so za naročnika pomembni. Sam algoritem izračuna ekonomsko najugodnejše ponudbe mora biti ponudnikom vnaprej znan in integriran v aplikativno rešitev. Naročnikom omogoča široko paleto kombiniranja različnih meril.

Uporaba elektronske obratne dražbe glede na predmet nakupa je lahko zelo pestra. Vsekakor jo kot najprimernejše orodje vidimo pri nakupih relativno standardiziranega blaga ali storitev. Seveda pa je mogoče z dražbo kupovati tudi katerokoli drugo blago ali storitev (tudi gradnje) ob predpostavki, da je ta tako natančno opredeljena, da ponudnikom ne pušča odprtih vprašanj glede vsebine izvedbe naročila.

IMPLEMENTACIJA INFORMACIJSKE REŠITVE E-DRAŽBA

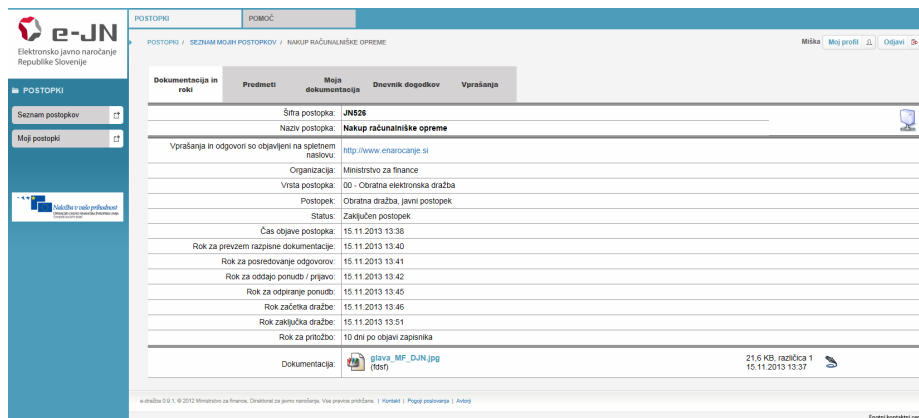
V okviru projekta e-javno naročanje je bila izvedena implementacija informacijske rešitve elektronskih obratnih dražb. Bistvene značilnosti te implementacije e-obratne dražbe so:

- centralna spletna aplikacija, dostopna vsem organom JU,

- objava javnih naročil (dražb),
- povabilo potencialnih ponudnikov,
- zbiranje ponudb v elektronski obliki,
- ocenjevanje ponudb in izločitev neustreznih,
- nadaljevanje postopka z e-pogajanjem oz. obratno elektronsko dražbo in
- arhiviranje izvedenega postopka.

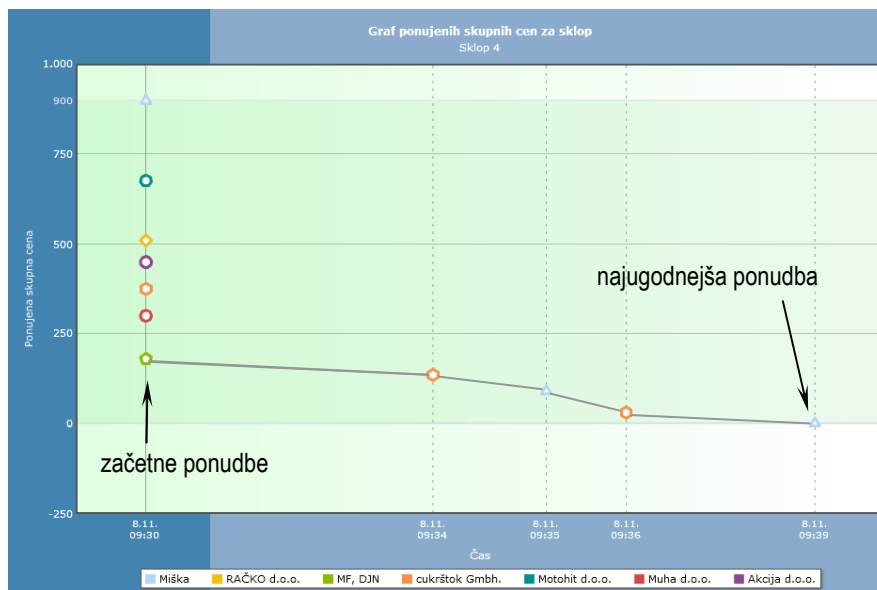
Elektronska obratna dražba se odvija pod naslednjimi predpostavkami:

- nihče, vključno z naročnikom, pred in v toku procesa obratne dražbe ne more ugotoviti, kdo je predlagatelj katere izmed ponudb,
- posamezni ponudniki vidijo vrednost svoje ponudbe in vrednost najugodnejše ponudbe, vendar ne vedo kdo je najugodnejši ponudnik,
- po koncu izvedbe obratne dražbe lahko naročnik in vsi ponudniki vidijo, kdo je predlagatelj posamezne ponudbe,
- po koncu izvedbe obratne dražbe lahko naročnik in vsi ponudniki vidijo tudi celoten proces obratne dražbe in kdo je v njej sodeloval.

Slika 1. Pregled podatkov o dražbi po kreiranju

Informacijska rešitev bo do konca leta na voljo vsem organom javne uprave kot orodje za izvedbo postopkov javnega naročanja. Dostopna bo na Portalu e-JN (<http://ejn.gov.si>), ki je prav tako rezultat projekta e-JN in je vstopna točka v vseh postopkih elektronskih javnih naročil. Vanj bodo v enotni grafični podobi vgrajeni tudi ostali moduli projekta e-JN.

Slika 2. Pregled poteka dražbe

Ker je sam algoritem dražb praktično enak obratnim dražbam (z izjemo primerjalnega operatorja), aplikacija omogoča tudi izvedbo navadnih dražb npr. pri prodaji državnega premoženja.

PREDNOSTI IN SLABOSTI ELEKTRONSKE OBRATNE DRAŽBE

Elektronske obratne dražbe so elektronska implementacija obratnih dražb, ki že po definiciji pomenijo prednost za naročnika ne glede na to kdo naročnik je (državni organ ali gospodarska družba).

Glavne prednosti mehanizma e-obratnih dražb za naročnika so:

- neposreden konkurenčni boj ponudnikov in s tem izboljševanje ponudbe,
- možnost zelo dinamičnega spreminjanja ponudb in s tem še večji pritisk na stalno izboljševanje ponudb.

Sama implementacija pa ponuja še dodatne prednosti:

- podaljševanje roka zaključitve obratne elektronske dražbe, če je dražba še "živa" in s tem omogočeno še dodatno izboljšanje ponudbe,
- elektronska oddaja dokumentov in s tem možnost enostavnejše obdelave ponudb v naročnikovem zaledju.

Tak načina naročanja pa tudi ponudnikom prinaša nekatere prednosti. Še posebej bi tu lahko omenili srednja in manjša podjetja, katerim ta sistem omogoča:

- prednost, ki izhaja iz zahteve po večji odzivnosti, čemur se srednja in mala podjetja zagotovo lažje prilagodijo,
- nižje operativne stroške izvedbe posameznih dobav,
- hitrejša realizacija naročil,
- zniževanje lastnih stroškov delovanja in administracije z uporabo e-poslovanja.

Poleg prednosti ima dražba seveda tudi nekatere slabosti:

- če gre za edinega ponudnika (kar le-ta dinamično opazi med dražbo), ni pričakovati znižanja cene, oziroma izboljšanja ponudbe,

- v primeru majhnega števila ponudnikov so kljub vsemu možni dogovori med njimi,
- draženje brez namena prodaje ali
- oddaja nerealnih (dumpinških) ponudb.

Vendar pa se vse te slabosti pojavljajo tudi pri "klasičnih" postopkih.

ZAKLJUČEK

Elektronska obratna dražba je v tujini poznana tako pri naročnikih po zakonih, ki urejajo javno naročanje kot tudi v gospodarstvu. V Sloveniji bi prakso izvajanja dražb lahko iskali predvsem pri slednjem, čeprav elektronsko obratno dražbo predvideva Zakon o javnem naročanju in po sami vsebini popolnoma odgovarja naročnikom.

Opisana informacijska rešitev je prva, ki je sistematično podprla mehanizem e-draženja in je predvidena za široko uporabo. Upamo, da jo bodo organi javne uprave pri izvajanju postopkov javnih naročil pogosto uporabljali in s tem izkoristili nesporne prednosti - predvsem prihranke zaradi ponujenih pravih cen.